

ნაციონალიზმის როლი გლობალიზაციის ეპოქაში

მარიამ ბერულავა

ანი სიხუაშვილი

საერთაშორისო ურთიერთობების მიმართულება

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: mariam.berulava247@sps.tsu.edu.ge

E-mail: ani.sikhaushvili421@sps.tsu.edu.ge

აბსტრაქტი

გლობალიზაციის ეპოქაში, როდესაც ერები განსაკუთრებულად არიან ურთიერთდამოკიდებული და ეროვნული საზღვრების მნიშვნელობა შემცირებულია, ნაციონალიზმი კვლავ აქტიურად მოქმედებს. გლობალიზაციის პირობებში ნაციონალიზმის სიმყარის საკითხი დღემდე სხვადასხვა დისციპლინის მეცნიერთა შორის ცხარე დებატების საგანია. ეს ორი ტერმინი ხშირად აღიქმება, როგორც ურთიერთდაპირისპირებული და მათ შორის ურთიერთკავშირის შესახებ ორი ძირითადი ხედვა არსებობს: პირველის თანახმად, ნაციონალიზმი გლობალურ მსოფლიოში აქტუალობას კარგავს, ხოლო საპირისპირო ხედვა ხაზს უსვამს იმას, რომ გლობალიზაციის პროცესი, პირიქით, ასაზრდოებს და აძლიერებს ნაციონალიზმს. საკითხის აქტუალობა განისაზღვრება იმით, რომ მეცნიერთა შორის დღემდე არ არსებობს კონსენსუსი იმის შესახებ, თუ როგორ შეიცვალა ნაციონალიზმის როლი თანამედროვე რეალობაში. თუმცა მსოფლიოს ქვეყნების პოლიტიკურ ცხოვრებაზე დაკვირვებით შესაძლებელია ითქვას, რომ ნაციონალიზმი კვლავ მნიშვნელოვანია, ხოლო მისი თანამედროვე რეალობაში განხილვა- აქტუალური.

ნაშრომის საკვლევი კითხვა ფორმირდება შემდეგნაირად: გლობალიზაციის პირობებში მოხდა თუ არა ნაციონალიზმის მნიშვნელობის შემცირება? კვლევის მიზანია, გამოავლინოს ნაციონალიზმის როლი და ადგილი გლობალიზაციის ეპოქაში. კვლევის პროცესში საკვლევი კითხვაზე პასუხის გასაცემად დამუშავდა და კრიტიკულად გაანალიზდა საკითხზე არსებული რიგი მნიშვნელოვანი ინგლისურ და ქართულენოვანი აკადემიური ნაშრომები.

საკვანძო სიტყვები: გლობალიზაცია, ნაციონალიზმი, სახელმწიფო, ერი.

შესავალი

გლობალიზაციამ მსოფლიო უფრო ინტეგრირებული გახადა, გაზარდა რა ქვეყანათა შორის ურთიერთდამოკიდებულების ხარისხი, გამოიწვია უდიდესი მიგრაციული ტალღები, ტრადიციული ეკონომიკის რესტრუქტურისა და ხალხთა აკულტურაცია. ასეთ პირობებში, არსებობს მოსაზრება, რომ ნაციონალიზმის როლი მცირდება, თუმცა, ჩვენი აზრით, ის კვლავ მყარ პოზიციებს ინარჩუნებს. გლობალიზაცია წარმოადგენს ეკონომიკური, კულტურული და სოციალური ცვლილებების პროცესს, რომელიც ხასიათდება რევოლუციით ინფორმაციულ ტექნოლოგიებში, ეროვნული სუვერენიტეტის მნიშვნელობის შემცირებითა და საქონლის, კაპიტალისა და მომსახურების ტრანსნაციონალური მასშტაბური გადაადგილებით (Guttal, 2007). გლობალიზაციის მეშვეობით შესაძლებელი ხდება აღვწეროთ, თუ როგორ გახდა ვაჭრობისა და ტექნოლოგიების, ეკონომიკური თუ სოციალურ-პოლიტიკური ცვლილებებით სამყარო უფრო ინტეგრირებული და ურთიერთდამოკიდებული. რაც შეეხება ნაციონალიზმს, ეს არის იდეოლოგია, რომელიც დაფუძნებულია ხედვაზე, რომ ერი, ანუ „ნაცია“, საზოგადოების უმთავრესი ნაწილია, შესაბამისად, ერთგულება ერის ინტერესებისა და ერი-სახელმწიფოს მიმართ ყველა სხვა ინდივიდუალურ ან ჯგუფურ ინტერესებზე მაღლა დგას (National Geographic Society, 2019). ნაციონალიზმის, როგორც იდეოლოგიური მოძრაობის, მთავარი მიზანია ეროვნული იდენტობის, ერთიანობისა და ავტონომიის ჩამოყალიბება და შენარჩუნება (Smith, 2001). დღეისათვის ბევრი მეცნიერი მიიჩნევს, რომ ნაციონალიზმი გლობალიზაციის ეპოქაში

ატავიზმია და მულტიკულტურულ მსოფლიოში მისი ტრადიციული ცნება უბრალოდ ვერ იარსებებს. თუმცა, არსებობს სანინაალმდეგო მოსაზრებაც, რომლის თანახმად გლობალიზაციის პროცესი, პირიქით, ასაზრდოებს ნაციონალიზმს, რომელიც მსოფლიოს მრავალი ქვეყნისათვის ჯერ კიდევად მძლავრი იარაღი საკუთარი საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკის წარმოებისა და ეროვნული ინტერესების მიღწევისათვის (Hearn, 2015). შესაბამისად, ვფიქრობთ, საინტერესოა შევათვასოთ, თუ როგორ აისახება თანამედროვე პოლიტიკურ, ეკონომიკურ თუ სოციალურ ურთიერთობებში ნაციონალისტური სენტიმენტების როლი გლობალიზაციის ფონზე.

კვლევის პროცესში გამოყენებული იქნა თვისებრივი კვლევის მეთოდი კონტენტ-ანალიზი. დამუშავდა რიგი მეორეული წყაროები, მათ შორის ქართულ და ინგლისურენოვანი აკადემიური ნაშრომები.

კვლევის საფუძველზე ჩვენი ძირითადი მიგნებაა, რომ ნაციონალიზმის როლი გლობალიზაციის ეპოქაში არ შესუსტებულა. ნაციონალისტურ ხედვებს ჯერ კიდევ დიდი გავლენა აქვს რიგ ქვეყნებში საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებასა და ეროვნული თუ საგარეო პოლიტიკური მიზნების ფორმირებაში.

კონცეფტუალური ჩარჩო

მეცნიერთა შორის არსებობს განსხვავებული მოსაზრებები გლობალიზაციისა და ნაციონალიზმის შესახებ და ხშირად ნაციონალისტური და გლობალური ხედვები განიხილება, როგორც ორი განსხვავებული მიდგომა თანამედროვე რეალობის მიმართ. საინტერესოა, განვიხილოთ კანადელი მეცნიერისა და ყოფილი პოლიტიკოსის, მაიკლ იგნატიევის (*Michael Grant Ignatieff*), ხედვა, რომლის თანახმად, არსებობდა მტკიცე მოლოდინი, რომ მსოფლიო განაგრძობდა განვითარებას ნაციონალიზმის, ტრიბალიზმისა და პასპორტებში დაფიქსირებული იდენტობების ირგვლივ კონფლიქტების მიღმა, თუმცა, რეტროსპექტივაში ეს ასე არ აღმოჩნდა. მისი აზრით, ზნოლა ინტეგრაციაზე კვლავ არსებობს და მას ნაციონალიზმი ჰქვია (Ignatieff, 1994, 2)

ნაციონალიზმი მართლაც მნიშვნელოვანი გამოწვევა აღმოჩნდა ინტეგრაციისთვის. 1980-იანი წლებიდან გლობალიზაციის სანყის ეტაპზე, მათ შორის კომუნისტური რეჟიმის დაშლას აღმოსავლეთ ევროპაში მოჰყვა ნაციონალისტური სენტიმენტების გაძლიერება, მოულოდნელად, ნაციონალიზმი გახდა მთავარი ძალა, რომელმაც განსაზღვრა ცივი ომის შემდგომი მსოფლიო წესრიგი და გამოიწვია დადგენილი საზღვრების ცვლილება ომების გაჩაღებით და მრავალეროვნული სახელმწიფოების დაშლით (Sabanadze, 2010). პროფესორ მალკომ ანდერსონის (*Malcolm Anderson*) თანახმად, მე-20 საუკუნეში იმძლავრა ნაციონალისტურმა ხედვებმა, რამაც გამოიწვია დესტაბილიზაცია. ექსტრემალური და აგრესიული ნაციონალიზმის დემონი, რომელიც დასავლურ დემოკრატიებში მიიჩნეოდა გარდაცვლილად, გამოცოცხლდა და მთავარი წარმმართველი ძალა აღმოჩნდა მოცემული პერიოდის პოლიტიკური პროცესებისა (Anderson, 2000, 64). მსგავს ხედვას გვთავაზობს ბრიტანელი სოციოლოგი, ენტონი გიდენსი (*Anthony Giddens*), რომლის თანახმადაც ნაციონალისტური განწყობების აღორძინება და ადგილობრივი იდენტობების ხაზგასმა პირდაპირ უკავშირდება გლობალიზაციის გავლენებს და ენინაალმდეგება მათ. ნაციონალიზმის მნიშვნელობაზე გლობალურ სამყაროში ყურადღებას ამახვილებს პოლიტიკური მეცნიერებების პროფესორი უოლტერ შნე (*Walter Schnee*). მისი აზრით,

ნაციონალიზმი არის თანამედროვე მსოფლიოს ფუნდამენტური მახასიათებელი. ნაციონალიზმი არ უნდა აღიქმებოდეს მხოლოდ როგორც იდეოლოგია, რომელიც წარმოადგენს ომისა და ქსენოფობიის საფუძველს, არამედ ნაციონალიზმი აგრეთვე არის საზოგადოების ხედვებისა და ქმედებების განმსაზღვრელი ძალა როგორც საშინაო, აგრეთვე საერთაშორისო ასპარეზზე. ნაციონალიზმს, როგორც იდეოლოგიას, აქვს უმნიშვნელოვანესი გავლენა სოციალურ ორგანიზებაზე და ეს გლობალიზაციის პერიოდშიც არ შეიცვლება. (Schnee, 2001).

ბრიტანელი მკვლევარი ენტონი დაგლას სმიტი (*Anthony Douglas Smith*) ამტკიცებს, რომ ნაციონალიზმი უფრო ძლიერია, ვიდრე გლობალიზაცია, შესაბამისად, არ შეიძლება მისი როლის იგნორირება. მისი აზრით, ერებს აქვთ ღრმა ფესვები, რომლებიც დაფუძნებულია წინაპოლიტიკურ, კულტურულ და ეთნიკურ იდენტობებზე, რაც განაპირობებს მათ სიმტკიცეს. გლობალიზაცია არ ნიშნავს ნაციონალიზმის დასასრულს. კოსმოპოლიტურ კულტურას, რომელიც დღეს არსებობს, არ შესწევს უნარი, ნაციონალიზმის მსგავსად გააერთიანოს ხალხი (Smith, 1991) მართლაც, ადამიანები გლობალურ სამყაროშიც კონკრეტულ ერებს მიაკუთვნებენ თავს. როგორც პოლიტიკის მეცნიერი ფრედ რიგსი (*Fred W. Riggs*) აღნიშნავს, ადამიანებს მხოლოდ მაშინ აქვთ შესაძლებლობა, განიცადონ სუვერენულობა, როდესაც აქვთ ერთიან ფასეულობებსა და ღირებულებებზე დაფუძნებული სოლიდარობის განცდა. ხოლო ეს სოლიდარობა მჭიდროდ უკავშირდება ერის კონცეფციას (Riggs, 2002).

საინტერესოა გლობალიზაციის გავლენა ერების კულტურულ თვითმყოფადობაზე. რამდენადაც ტექნოლოგიები და მეცნიერება უმთავრესად დასავლეთში ვითარდება, სხვა რეგიონები მსოფლიოში იღებენ ამ ტექნოლოგიებს, აგრეთვე იღებენ და ფასეულობებს. ამის გამო, დასავლური აღიქმება, როგორც მთელი მსოფლიოსთვის მისაბაძი სტანდარტი. ამერიკელი მეცნიერის პიტერ ევანსის (*Peter Evans*) აზრით, განვითარებულ, წამყვან სახელმწიფოებში შექმნილი პროდუქცია და იდეები აყალიბებს ფასეულობებსა და ხედვებს განვითარებადი ქვეყნების მაცხოვრებლებისათვის (Evans, 1971, 638). ამას გარდა, აღსანიშნავია ისიც, რომ გლობალიზაციის პროცესი არაერთი მნიშვნელოვანი გამოწვევის წინაშე დგას, მათ შორის კლიმატური ცვლილებები, პანდემია, სამხედრო კონფლიქტები, რაც ხშირად კიდევ უფრო ამწვავებს ნაციონალისტურ განწყობებს. მზარდი ნაციონალისტური, პოპულისტური და ანტი-გლობალური მოძრაობები მნიშვნელოვან ზეწოლას ახდენს დასავლურ დემოკრატიებზეც კი და კიდევ უფრო გამოკვეთს ნაციონალიზმის, როგორც იდეოლოგიის, მნიშვნელოვან როლს თანამედროვე საზოგადოების ფორმირებაში (Bonifai, et.al 2022).

მეცნიერთა მეორე ნაწილი კრიტიკულად არის განწყობილი ნაციონალიზმის როლის მიმართ გლობალიზაციის პირობებში. არსებობს მოსაზრება, რომ თანამედროვე ეპოქაში ნაციონალიზმის როლი შემცირებულია და მეტიც, მან თავი ამოწურა. ბრიტანელი ისტორიკოს-მარქსისტი ერიკ ჯონ ერნესტ ჰობსბაუმი (*Eric John Ernest Hobsbawm*) თავის ნაშრომში „ერები და ნაციონალიზმი 1780-იანი წლებიდან“ აღნიშნავს, რომ ნაციონალიზმმა ძლიერების პიკი მე-19 საუკუნეში გადალახა და დროთა განმავლობაში მისი მნიშვნელობა შემცირდება, რამდენადაც მსოფლიო გახდება უკიდურესად ინტეგრირებული (Ariely, 2020). იგი, აგრეთვე ყურადღებას ამახვილებს ერი-სახელმწიფოსა და ნაციონალიზმის შორის კავშირზე. ჰობსბაუმი აღნიშნავს, რომ ერი-სახელმწიფოს, როგორც მოქმედი გაერთიანების, როლის შემცირება განაპირობებს

ნაციონალიზმის მნიშვნელობის შემცირებას (Hobsbaem, 1992). ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა ბრიტანელი გეოგრაფის, პიტერ ტელიორის (*Peter Taylor*), ხედვა. იგი თანამედროვე რეალობაში სახელმწიფოს განიხილავს, როგორც კონტინენს, რომელიც გაიზარა და ის, რაც მისგან გამოჟონავს არის სუვერენიტეტი. სახელმწიფოს სუვერენიტეტის დაკნინების პროცესი შეუქცევადია და დროთა განმავლობაში სახელმწიფოს როლი მინიმუმამდე შემცირდება (Taylor, 1994).

გარდა ამისა, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების პროფესორი არი მარსელო კასოვიჩი (*Arie Marcelo Kacowicz*) აღნიშნავს, გლობალური საზოგადოების განვითარება ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების გაღრმავებით გამოწვევას უქმნის ნაციონალისტურ აზროვნებას. გლობალიზაციის ეპოქაში, ტექნოლოგიური განვითარების, სხვადასხვა ჯგუფების დაახლოების, ინტერნეტისა და მასმედიის როლის გაზრდისა და აგრეთვე სხვა მრავალ ფაქტორზე დაყრდნობით მნიშვნელოვნად გაიზარდა არასახელმწიფო აქტორების როლი ეკონომიკურ, სოციალურ და მათ შორის პოლიტიკურ სფეროებში. შედეგად, საერთაშორისო ორგანიზაციები და მოძრაობები აყალიბებენ ტრანსნაციონალურ ქსელს გლობალური საზოგადოების განვითარებისთვის, რომელიც მნიშვნელოვნად სცილდება ერი-სახელმწიფოს სისტემას (Kacowicz, 1998).

ნაციონალიზმის არსი და მნიშვნელობა გლობალიზაციის ეპოქაში

პრიმორდიალური ხედვის თანახმად, ნაციონალიზმი წარმოადგენს უძველეს ფენომენს, რომელსაც ადამიანთა საზოგადოების ყველა ასპექტში მყარად აქვს ფესვები გადგმული. (Ariely, 2020). ჩვენი მოსაზრებით, რამდენადაც ნაციონალიზმი არის საზოგადოების, ერის თანდაყოლილი მახასიათებელი, რომელსაც ღრმად აქვს გადგმული ფესვები ადამიანთა ეროვნულ ცნობიერებაში, მას თანამედროვე ეპოქაში მიმდინარე ცვლილებები ვერ დააკნინებს. ამის დასტურად განვიხილავთ მოქალაქეობის ცნებას- მიუხედავად უპრეცედენტო ურთიერთდამოკიდებულებისა და გამარტივებული მიმოსვლისა ქვეყნებს შორის, არ არსებობს მსოფლიო მოქალაქის ცნება. ევროკავშირში, სამაგალითოდ ინტეგრირებულ გაერთიანებაშიც, ადამიანებს აქვთ კონკრეტული სახელმწიფო მოქალაქეობა და ევროკავშირის მოქალაქეობა მხოლოდ დამატებითია. მაშასადამე, გლობალიზაციის ეპოქაშიც ადამიანებს აქვთ კონკრეტული ერის, სახელმწიფოს მიმართ მიჯაჭვულობის ნაციონალური განცდა არა მხოლოდ ემოციური თვალსაზრისით, არამედ ფორმალურადაც.

მართალია, ნაციონალიზმი ზემოთ განხილული ხედვის თანახმად უძველესი ფენომენია, თუმცა არც გლობალიზაცია ახალი მოვლენაა. გლობალიზაციისა და ერის ფორმირების პროცესები ისტორიის მანძილზე იყო დაკავშირებული. თანამედროვე ნაციონალური სახელმწიფოები იმპერიალიზმისა და კაპიტალიზმის მეშვეობით გლობალიზაციის მამოძრავებელს ძალას წარმოადგენდნენ (Hearn, 2018). მოცემულ ხედვაზე დაყრდნობით, შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ სწორედ ერი-სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ ინფრასტრუქტურას, რომლის მეშვეობითაც შენდება გლობალიზაციის პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ინსტიტუტები. შესაბამისად, ჩვენი მოსაზრებით, იქ სადაც გლობალიზაციაა, ნაციონალიზმიც უპირობოდ იარსებებს და გლობალიზაციის ტემპების ზრდა გამოიწვევს ნაციონალისტური განწყობების განმტკიცებას.

არსებობს საწინააღმდეგო თვალსაზრისი, რომ კომუნიკაციებისა და სატრანსპორტო საშუალებების განვითარებამ, საზღვრის, როგორც შემათავსებელი ბარიერის გაქრობამ და გეოგრაფიული შეზღუდვების შემცირებამ სამყარო უფრო ერთიანი გახადა. გლობალიზაციამ გაზრდილი ურთიერთდამოკიდებულებისა და ქვეყნებს შორის ეროვნული ბარიერების შესუსტების გზით ნაციონალიზმი მნიშვნელოვნად შეამცირა. დროისა და სივრცის შეკუმშვა ადამიანებს საშუალებას აძლევს, უფრო სწრაფად იურთიერთონ, რითაც ეროვნული განსხვავებები გაქრა ან ნაკლებად მნიშვნელოვანი და შესამჩნევი გახდა. ეს ტენდენცია, მაგალითად, კულტურის დონეზეც გამოიხატა. მსოფლიო ეროვნული კულტურებიდან ერთიან ჰომოგენიზებულ კულტურაზე გადავიდა. ტრანსნაციონალურმა კორპორაციებმა, რომლებიც მთავარ როლს თამაშობენ გლობალური ბაზრის ჩამოყალიბებაში, ერთი ქვეყნის ეკონომიკა მეორე ქვეყნის ეკონომიკის ბედზე დამოკიდებული გახადეს (Abdulstar, 2013).

ზემოთ აღნიშნული მოსაზრების მიუხედავად, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ გლობალიზაციის ეპოქაში ნაციონალიზმი არა თუ ამონურავს თავს, არამედ მსოფლიოს დღის წესრიგში იდგება, რასაც არაერთ ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენები მოწმობს. საკმარისია, მხოლოდ რამდენიმე მაგალითი მოვიხმოთ, მათ შორის: ბრექსიტი, ტრამპის პოლიტიკა, ვინდრაში, სირია, ჩრდილოეთ კორეა, ჩინეთი - რათა დავამტკიცოთ, რომ ნაციონალიზმი კვლავ აქტუალურია, ხოლო მისი აღორძინება-მოსალოდნელი. ნაციონალიზმმა კონკრეტულად, დაკარგული ეროვნული ავტონომიის აღდგენის სურვილმა, განაპირობა ბრიტანეთის გადანყვეტილება ევროკავშირის დატოვების შესახებ. აშშ-ის პრეზიდენტმა, დონალდ ტრამპმა, სწორედ წარსულის („*Make America Great Again*“) მიმართ ნაციონალისტური ნოსტალგია გამოიყენა 2016 წელს საკუთარი პროტექციონისტული და ანტიმიგრაციული პოლიტიკისათვის მყარი საფუძვლის შესაქმნელად. გარდა ამისა, ნაციონალიზმი აერთიანებს მემარჯვენე ევროპულ პოლიტიკოსებს საფრანგეთში, ავსტრიაში, იტალიაში, უნგრეთსა და პოლონეთში. ნაციონალიზმი არის ჩინეთის პრეზიდენტის, სი ძინპინის, ამბიციური მცდელობების საფუძველი, აქციოს ჩინეთი მსოფლიო ლიდერად (Walt, 2019). მოცემულ მაგალითებზე დაყრდნობით ჩვენი მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ნაციონალიზმის როლი გლობალიზაციის ეპოქაში არ შემცირებულა კიდევ უფრო განმტკიცდა, რამდენადაც ნაციონალიზმი მსოფლიოს მრავალი ქვეყნისათვის ჯერ კიდევ მძლავრი იარაღია საკუთარი საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკის წარმოებისა და ეროვნული ინტერესების მიღწევისათვის. პოლიტიკოსებისთვის ნაციონალისტური სენტიმენტების გამოყენება ქვეყნის შიგნით ხალხის გაერთიანებისთვის საკმაოდ ეფექტურ საშუალებას წარმოადგენს და მისი მნიშვნელობა გლობალიზაციას ამ დრომდე არ დაუკნინებია.

ყურადსაღებია, ისიც, რომ ნაციონალიზმი არა თუ კარგავს მნიშვნელობას გლობალიზაციის ეპოქაში, არამედ ის ძლიერდება და ხშირ შემთხვევაში უპირისპირდება კიდევ გლობალიზაციას და მის თანმხლებ ეფექტებს. ერთ-ერთი უმთავრესი ეფექტი გლობალიზაციისა, რომელიც იწვევს ერებში ნაციონალისტური მიდგომების გამწვავებას, არის სოციალური და ეკონომიკური ცვლილებები. გლობალიზაციის ეპოქაში გამარტივებული მიმოსვლის საშუალებებისა და სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობების გაღრმავების ფონზე უკიდურესად გაიზარდა მიგრაცია. თუ, ერთი მხრივ, იმიგრანტები მიმღები სახელმწიფოსთვის იაფი სამუშაო ძალაა, ადგილობრივი მუშახელი წარმოადგენს გლობალიზაციის „დამარცხებულ“ მხარეს, რამდენადაც მათ შესაძლოა

სამსახური დაკარგონ (Ariely, 2020). სწორედ ამიტომ, საზოგადოების ის ნაწილი, რომელიც დაზარალდა გლობალიზაციასთან დაკავშირებული ცვლილებების შედეგად, ხშირად უჭერს მხარს პოპულისტი ლიდერების ნაციონალისტური სენტემენტებით განმსჭვალულ პოლიტიკას. მართლაც, გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობა და მზარდი სოციალური პრობლემები ხშირად ხდება ნაციონალისტური სენტემენტების გამწვავების საფუძველი, რამდენადაც ადამიანები ეკონომიკურ სიდუხჭირეს, სამუშაოების დაკარგვას და სხვა პრობლემებს ხშირად მხოლოდ კაპიტალიზმსა და გლობალიზაციას უკავშირებენ. მაგალითად, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აშშ-ში იმიგრანტების დიდი რაოდენობა გახდა ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი ამერიკელების მიერ დონალდ ტრამპის პოლიტიკური ხედვების მხარდაჭერისა.

რამდენადაც მოსახლეობის ნაციონალისტური განწყობები მკაიფოდ აისახება საარჩევნო სტატისტიკებში, ჩვენ ყურადღება გავამახვილებთ იმაზე, თუ რა განაპირობებს ნაციონალისტური და პოპულისტიკური პარტიების მიმართ მხარდაჭერის ზრდას. გაერთიანებული სამეფოდან დაწყებული იტალიის, ავსტრიისა და სხვა ევროპული ქვეყნების ჩათვლით, ბოლოდროინდელმა არჩევნებმა აჩვენა, რომ ნაციონალისტური და პოპულისტიკური პარტიების მიმართ ამომრჩეველთა მხარდაჭერა იზრდება. მართალია, პარტიების სპეციფიკა განსხვავებულია, თუმცა ისინი ძირითადად კრიტიკული არიან ევროპის ინტეგრაციის მიმართ და უპირისპირდებიან იმიგრაციას. იმიგრაცია გახდა თავად ანტი-იმიგრაციული მიდგომის საფუძველი. ადგილობრივი მაცხოვრებლები ევროპაში იმიგრანტებს აღიქვამენ როგორც პირდაპირ კონკურენტებს სამუშაო ბაზარზე, აგრეთვე იმიგრანტების დიდი რაოდენობა ზრდის ზენოლას სახელმწიფო სისტემასა და ინსტიტუტებზე, აგრეთვე საზოგადო რესურსებზე, მაგ: სკოლა, საავადმყოფოები. ამასთან, ბევრი ფიქრობს, რომ იმიგრაცია გაზრდის კრიმინალს და შეამცირებს უსაფრთხოებას. დიდი იმიგრაციული ტალღების გამო მხარდაჭერა იზრდება ნაციონალისტური პარტიების მიმართ. თუმცა სიანტერესოა ის ფაქტი, რომ ნაციონალისტური სენტემენტების გაღვივებაზე იმიგრაციის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს იმას, თუ რამდენად კვალიფიციური იმიგრანტები შემოდინან ქვეყანაში, რასაც ადასტურებს აშშ-ის საარჩევნო მაჩვენებლები 1990-2010 წლებში. (Moriconi, et.al, 2019) რამდენადაც იმიგრაცია შეიძლება, განვიხილოთ როგორც კულტურისა და ფასეულობების მიმოცვლის საშუალება, რამაც წესით უნდა გაამართივოს გლობალიზაცია და განაპირობოს ერების დაახლოება, საპირისპირო შედეგს ვიღებთ. რიგ ქვეყნებში, იმიგრაცია აღიქმება, როგორც საფრთხე ადგილობრივ მაცხოვრებელთათვის, მათი სამუშაო ადგილებისა და კეთილდღეობისადმი. სწორედ ამიტომ, მოსახლეობა უპირისპირდება გლობალიზაციას.

იმიგრაციის საკითხის პარალელურად არანაკლებ მნიშვნელოვანია კულტურული თვითმყოფადობის განხილვა. არსებულ პრაქტიკაზე დაყრდნობით შეიძლება, ითქვას, რომ გლობალიზაცია ძირითადად მოიაზრებს დასავლური ღირებულებების გავრცელებასა და ექსპორტს დანარჩენ მსოფლიოზე. გამომდინარე იქიდან, რომ კულტურული თვითმყოფადობა ერის იდენტობისა და ერთიანობის მნიშვნელოვანი კომპონენტია, „ვესტერნიზაციას“, რომელიც გლობალიზაციას ახლავს თან ერების დიდი ნაწილი ეწინააღმდეგება და ღვივდება ნაციონალისტური ხედვები (დავითაშვილი, 2003).

გლობალიზაციის ეპოქაში ნაციონალიზმი ჯერ კიდევ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. ამაზე მეტყველებს ისიც, რომ იგი დღემდე მრავალი პოტენციური პოლიტიკური კომპრომისის

ხელისშემშლელი ფაქტორია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე წმინდა ეროვნულ ტერიტორიას ეხება. მაგალითად, სერბეთს არ ჰქონდა რაციონალური მიზეზი 1999 წელს კოსოვოს შენარჩუნებისა (რეგიონს არ ჰქონდა დიდი სტრატეგიული ან ეკონომიკური მნიშვნელობა), მაგრამ ბელგრადმა ვერ დაუშვა კოსოვოს დაკარგვა, რადგან იგი სერბული ეროვნული იდენტობის „აკვანი“ იყო. ანალოგიურად, თანამედროვე სახელმწიფოების უუნარობა, გადაჭრან ხანგრძლივი ტერიტორიული დავები (იქნება ქაშმირში, აღმოსავლეთ ჩინეთის ზღვაში, სახალინის კუნძულებზე) ეროვნული გრძობის ძალაუფლების დამსახურებაა (Walt, 2019). მოცემულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, ჩვენ ნაციონალიზმს შევაფასებთ, როგორც გლობალიზაციისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის შემათავრებელ ფაქტორს. საერთაშორისო ასპარეზზე, სახელმწიფოები ხშირად თმობენ თანამშრომლობის მეშვეობით მოგების მაქსიმიზაციის შესაძლებლობას ნაციონალისტური სენტიმენტების გამო.

ვფიქრობთ, ხაზგასმას საჭიროებს ის გარემოება, რომ ნაციონალიზმის ორმხრივი დინამიკა ჯერ კიდევ სახეგია. კერძოდ, სახელმწიფოები ხშირად ერთმანეთთან კონკურენციაში არიან, თუმცა, ამასთანავე გეოპოლიტიკური და ეკონომიკური მომგებიანი პოზიციის მისაღწევად თანამშრომლობენ და ხდებიან სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და ინსტიტუტების წევრები. ეს შეჯახება ნაციონალისტურ დისკურსებს წარმოშობს. საერთაშორისო თანამშრომლობის პარალელურად, სახელმწიფოები და მათი პოლიტიკური ხელმძღვანელობა ეძებენ შიდა ლეგიტიმურობას, იდენტობის გრძობას, საერთო ღირებულებებს, მორალურ მიზნებსა და ა.შ. ტრამპის პრეზიდენტობა და ბრექსიტი ამ ხანგრძლივი შიდა და გარე დინამიკის ამჟამინდელი მაგალითებია (Hearn, 2018).

სუვერენიტეტისათვის საზიარო ფორმის მიცემა ხშირად აღიქმება ერი-სახელმწიფოსა და აგრეთვე ნაციონალიზმის როლის შემცირების არგუმენტად, მით უმეტეს, რომ სახელმწიფო სუვერენიტეტი საზიარო ძალად იქცა ისეთ მნიშვნელოვან სფეროებშიც კი, როგორც თავდაცვა და უსაფრთხოება, რამდენადაც სახელმწიფოები წევრიანდებიან კოლექტიური უსაფრთხოების ორგანიზაციებში, მაგალითად NATO (დავითაშვილი, 2003). შესაბამისად, ერები უკიდურესად ურთიერთდამოკიდებულები ხდებიან არა მარტო ეკონომიკურ, არამედ უსაფრთხოებისა და პოლიტიკურ სფეროებშიც, რაც განაპირობებს თანამშრომლობის გაღრმავებას ერებს შორის და ნაციონალური სენტიმენტების უგულებელყოფას.

ლოგიკური იქნება, თუ ჩვენ მიერ ზემოთ განხილული მოსაზრების პარალელურად მოვიხმობთ ე.წ. „ევროსკეპტიკურ“ დისკურსში განსახიერებულ ნულოვანი ჯამის ანალიზის, კერძოდ, გარემოებას, რომ წევრი ქვეყნები ევროინტეგრაციის პროგრესთან ერთად სუვერენიტეტს „კარგავენ“. ამ თვალსაზრისით, რეგიონალიზაცია- როგორც ეროვნული სახელმწიფოების გადარჩენის, ისე სუბ-სახელმწიფოების მისწრაფებების წინააღმდეგ მუშაობს. თუმცა ევროკავშირის მიღმა რეგიონული ინტეგრაციის სხვა ფორმების ხედვა მიუთითებს იმაზე, რომ რეგიონალიზაცია სულაც არ იწვევს სუვერენიტეტის დაკარგვას. მაგალითად, ორგანიზაციები, როგორებიცაა: სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნების ასოციაცია (ASEAN) და ჩრდილოეთ ამერიკის თავისუფალი ვაჭრობის ზონა (NAFTA) დაფუძნებულია მთავრობათაშორის თანამშრომლობაზე, რომელიც არ ნიშნავს სუვერენიტეტის დათმობას, არამედ მიზნად ისახავს, გააძლიეროს შიდა ლეგიტიმაცია, ეროვნული კეთილდღეობა და საერთაშორისო გავლენა (Sutherland, 2012). შესაბამისად,

შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ გლობალიზაციის პირობებში ქვეყნებს შორის ურთიდეთადამოკიდებულების ხარისხის ზრდის ფონზეც კი ინარჩუნებენ ქვეყნები სუვერენიტეტს და შესაბამისად, ნაციონალისტურ ღირებულებებს.

ამგვარი დამოკიდებულება გამომჟღავნდა კოვიდპანდემიის დროსაც. კოვიდპანდემია მსოფლიოსათვის უდიდესი გამოწვევა აღმოჩნდა, რამდენადაც მსოფლიოს მასშტაბით შეიქმნა საგანგებო მდგომარეობა. პანდემიის განმავლობაში საერთაშორისო ორგანიზაციების შესუსტებული როლი, მათ შემადგენლობაში მყოფი ქვეყნების ქცევა და არჩეული სტრატეგიები ნაციონალიზმის მკაფიო გამოვლინება იყო, რამდენადაც ქვეყნები ძირითადად ორიენტირებული იყვნენ თვითგადარჩენაზე, ხოლო სოლიდარობამ და მხარდაჭერამ უკანა პლანზე გადაინაცვლა. სწორედ კოვიდპანდემიის დროს ჩამოყალიბდა ე.წ. „სამედიცინო ნაციონალიზმი“, რომელიც, პოტენციური გარე ხარჯებისა და ეფექტების მიუხედავად, ეროვნული სამედიცინო პრიორიტეტების ძლიერ მხარდაჭერას გულისხმობდა. კოვიდის გავრცელებაზე პირველი პასუხი, დეფიციტისა და საშინაო პრობლემების გამო, მრავალი მთავრობის მიერ საერთაშორისო თანამშრომლობის შემცირება იყო. წვერი სახელმწიფოს შებლუდებები სამედიცინო პროდუქტების ექსპორტზე ადრეულ პრობლემას წარმოადგენდა ევროკავშირში, რაც ძირს უთხრიდა საერთო ბაზარსა და ბლოკში სოლიდარობის ცნებას. სამედიცინო პროდუქტების ექსპორტზე შებლუდების დაწესებისა და სასაზღვრო კონტროლის ხელახალი გამკაცრების მიღმა, ევროკავშირმა პანდემიაზე ეროვნული რეაგირება სხვა თვალსაზრისითაც აჩვენა. საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სფეროში კომპეტენციების არარსებობის გამო, ევროკავშირი ინსტიტუციურად მზად არ აღმოჩნდა პანდემიის წინააღმდეგ საბრძოლველად. კერძოდ, პანდემიით ძლიერ დაზარალებულ ქვეყნებში, როგორცაა იტალია, ევროკავშირის სხვა წვერი ქვეყნების მიერ ნელმა და შებლუდულმა რეაგირებამ შეამცირა მათი ნდობა ევროპული სოლიდარობის მიმართ. (Bieber, 2022) პანდემიის პერიოდში ევროკავშირი „გათითოკაცებულ“ ორგანიზაციად მოგვევლინა, რაც იმის ნიშანი იყო, რომ კრიზისულ სიტუაციაში (პანდემიის პირობებში) ევროკავშირშიც კი გაძლიერდა ნაციონალიზმის პრიმატი, ვინაიდან ამ გაერთიანების ცალკეულმა წევრმა-სახელმწიფოებმა პანდემიის წინააღმდეგ ბრძოლის არა ერთიანი, არამედ განსხვავებული სტრატეგიები აირჩიეს.

გარდა კოვიდპანდემიისა, ბოლოდროინდელმა მოვლენებმა, მათ შორის რუსეთის შეჭრამ უკრაინაში და მასშტაბურმა სამხედრო კონფლიქტმა გამოკვეთა გარემოება, რომ სახელმწიფოები საკუთარი „ეროვნული“ ინტერესების სანაცვლოდ მზად არიან დაარღვიონ გლობალური წესრიგი, მათ შორის საერთაშორისო სამართლის უმნიშვნელოვანესი პრინციპები. ომის წამოწყება რუსეთს მძიმე სანქციებად დაუჯდა, თუმცა ის კვლავ საკუთარი იმპერიალისტური, ნაციონალისტური განწყობებით მოქმედებს (Pimenta, 2022). შესაბამისად, იმის თქმა, რომ გლობალიზაციის ეპოქაში ნაციონალიზმის როლი შესუსტდა, აბსურდია. შუა ევროპაში შეიარაღებული კონფლიქტის არსებობა პოსტმოდერნულ სამყაროში სხვა არაფერია, თუ არა იმის მტკიცება, რომ ნაციონალიზმი, ამ შემთხვევაში იმპერიალიზმის სახით კვლავ მძვინვარებს.

ცალსახაა, რომ XXI საუკუნეში ნაციონალიზმი მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგას, თუმცა იგი გლობალური პოლიტიკის ფორმირებას დღემდე აგრძელებს. ეროვნული თვითგამორკვევის პრინციპის ინტერპრეტაცია, რომელიც ავტონომიის ან სუვერენიტეტის სხვადასხვა ხარისხს გულისხმობს, მეტად პრაგმატული პასუხია გლობალიზაციისა და რეგიონული მმართველობის

ევოლუციაზე. მაგალითად, თანამედროვე სუბ-სახელმწიფოები, როგორებიცაა შოტლანდია და კატალონია, მოხერხებულად იყენებენ რეგიონული ინტეგრაციის პროცესს მათი ყოვლისმომცველი ეროვნული სახელმწიფოებისგან მეტი ავტონომიის მოთხოვნის მხარდასაჭერად (Sutherland, 2012). ეს ფაქტი აიხსნება იმით, რომ გლობალიზაციის თანმხლებ სწრაფ და უწყვეტ ცვლილებებს ახასიათებს გაურკვევლობისა და ზოგჯერ საფრთხის განცდაც კი, განსაკუთრებით განვითარებად სახელმწიფოებში ადამიანთა გარკვეულ ჯგუფებში, ხოლო საფრთხის განცდა უმეტეს შემთხვევაში აკავშირებს და აახლოებს ერს, მაშასადამე, ზრდის ნაციონალისტური სენტიმენტების მნიშვნელობას (Halikopoulou, Vasilopoulou, 2011). შესაბამისად, ნაციონალიზმი ერთნაირად რეაგირებს როგორც XIX და XX საუკუნეების, ისე ჩვენი საუკუნის პროცესებზე.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ გლობალიზაციის პირობებში ნაციონალიზმის მნიშვნელობა და როლი არ შესუსტებულა. ნაციონალისტურ იდეებს იყენებს მსოფლიოს როგორც უამრავი პატარა, აგრეთვე არაერთი გავლენიანი სახელმწიფო საკუთარი საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკური მიზნებისა და ეროვნული ინტერესების მისაღწევად. ნაციონალიზმი, როგორც იდეოლოგია, თანამედროვე რეალობაშიც აყალიბებს საზოგადოებრივ აზრს, რასაც ადასტურებს მხარდაჭერის ზრდა პოპულისტური პარტიების მიმართ რიგ ევროპულ სახელმწიფოებში. გარდა ამისა, ნაშრომში კოვიდპანდემიისა და რუსეთ-უკრაინის ომის მაგალითებზე წარმოჩნდა, რომ მიუხედავად მზარდი გლობალური გავლენებისა, მსოფლიოში მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ეროვნული ინტერესები და ნაციონალიზმის იდეებზე დაფუძნებული მოქმედებები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. დავითაშვილი, ზ. (2003), ნაციონალიზმი და გლობალიზაცია. „მეცნიერება“. თბილისი.
2. Abdulsattar, O.T. (2013). Does Globalization Diminish the Importance of Nationalism? E-International Relations. (pp. 1-8) Retrieved from <https://www.e-ir.info/2013/11/14/does-globalization-diminish-the-importance-of-nationalism/> . Accessed 10/06/2022
3. Anderson, M. (2000) States and Nationalism in Europe since 1945, Routledge: London.
4. Ariely, G. (2020), Nationalism and Globalization, Stateofnationalism.eu, Retrieved from: <https://stateofnationalism.eu/article/nationalism-and-globalization/> accessed 26.05.2022
5. Bieber, F. (2022). Global Nationalism in Times of the COVID-19 Pandemic. Nationalities Papers, 50(1), 13-25. Retrieved from https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/global-nationalism-in-times-of-the-covid19-pandemic/3A7F44AFDD6AC117AE05160F95738ED4?fbclid=IwAR00h0XnIUG8Eqt909K7WfVxu_dZjVXIM0xPGe6V02OUC321kP3Fgb07MhI . accessed 05/06/2022
6. Bonifai, W.N., Rudra, N., Boulding, C., Moya, L.S (2022), Globalization and Nationalism: Contending Forces in World Politics. International Studies Review, Volume 24, Issue 2. accessed 12/06/2022 retrieved from <https://academic.oup.com/isr/article-abstract/24/2/viac021/6584768?redirectedFrom=fulltext> . Accessed 12/06/2022
7. Evans, P. (1971). “National Autonomy and Economic Development: Critical Perspectives on Multinational Corporations in Poor Countries,” International Organization 25(3). Retrieved from <https://www.e-ir.info/2013/11/14/does-globalization-diminish-the-importance-of-nationalism/>
8. Giddens, A. (1994) Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics, Polity Press: Cambridge. Retrieved from <https://www.e-ir.info/2013/11/14/does-globalization-diminish-the-importance-of-nationalism/>
9. Guttal, S. (2007). Globalisation. Development in Practice, 17(4/5), 523–531. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/25548249>
10. Halikiopoulou D. and Vasilopoulou, S. (2011), nationalism and Globalizations – conflicting or complementary? Routledge Taylor and Francis Group, New York.
11. Heran, J. (2018). The Relevance Of Nationalism Today. Nationalism Studies, the university of Edinburgh. Retrieved from <https://nationalism-studies.sps.ed.ac.uk/2018/06/17/the-journey-begins/> . accessed 04/06/2022
12. Hobsbawm, E. (1992) Nations and Nationalism Since 1780, Cambridge University Press: Cambridge. Retrieved from <https://www.e-ir.info/2013/11/14/does-globalization-diminish-the-importance-of-nationalism/>
13. Ignatieff, M. (1994) Blood and Belonging: Journey into the New Nationalism, Vintage: London.
14. Kacowicz, M.A. (1998), REGIONALIZATION, GLOBALIZATION, AND NATIONALISM: Convergent, Divergent, or Overlapping? Kellogg Institute. Retrieved https://kellogg.nd.edu/sites/default/files/old_files/documents/262.pdf accessed 02/06/2022
15. Moriconi, S., Peri, G., Turati, R. (2019). The impact of immigration on EU countries’ nationalistic sentiments. The Conversation. Retrieved from <https://theconversation.com/the-impact-of-immigration-on-eu-countries-nationalistic-sentiments-117632> . Accessed 07/06/2022

16. Muir, R. (1997). *Political Geography: A New Introduction*. John Willey & Sons: New York.
17. National Geographic Society, (2022). Globalization. National Geographic, Resource Library. <https://education.nationalgeographic.org/resource/globalization> . accessed 07/06/2022
18. Pimmenta, D. (2022). Opinion – The Impact of the Russia-Ukraine War on European Nationalism. *E-International Relations*. (pp. 1-2). Retrieved from <https://www.e-ir.info/2022/05/11/opinion-the-impact-of-the-russia-ukraine-war-on-european-nationalism/> accessed 15/06/22
19. Riggs, F. W. (2002). Globalization, Ethnic Diversity, and Nationalism: The Challenge for Democracies. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 581, 35–47. <http://www.jstor.org/stable/1049705>
20. Sabanadze, N. (2010) *Globalization and nationalism the cases of Georgia and the Basque Country*, Central European University Press, Budapest.
21. SCHNEE, W. (2001). NATIONALISM: A REVIEW OF THE LITERATURE. *Journal of Political & Military Sociology*, 29(1), 1–18. (p. 1). Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/45292824> . Accessed 01/06/2022
22. Smith, D. A. (1991) *National Identity*, Penguin: London. (pp.-4-5) retrieved from <https://www.e-ir.info/2013/11/14/does-globalization-diminish-the-importance-of-nationalism/>
23. Smith, D. A. (2001). *Nationalism: Theory, Ideology, History*. Polity Press: Cambridge, UK
24. Sutherland, C. (2012). Nationalism in the 21st Century. *E-International Relations*. (pp.1-2). Retrieved from <https://www.e-ir.info/2012/01/17/nationalism-in-the-21st-century/> . accessed 07/06/2022
25. Taylor, P. (1994). The State as Container: Territoriality in the Modern World-System. *Progress in Human Geography* 18 (2): 151–162.
26. Walt, M.S. (2019). You Can't Defeat Nationalism, So Stop Trying. *Foreign Policy Magazine*. Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2019/06/04/you-cant-defeat-nationalism-so-stop-trying/> . accessed 06/06/2022